

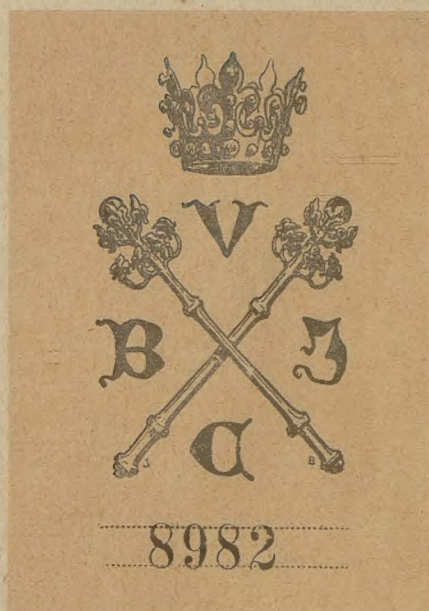
8982

III

Aug. St. Dr.

P

Bandstie 12.

3283 Travo.

VIII. a. 32.

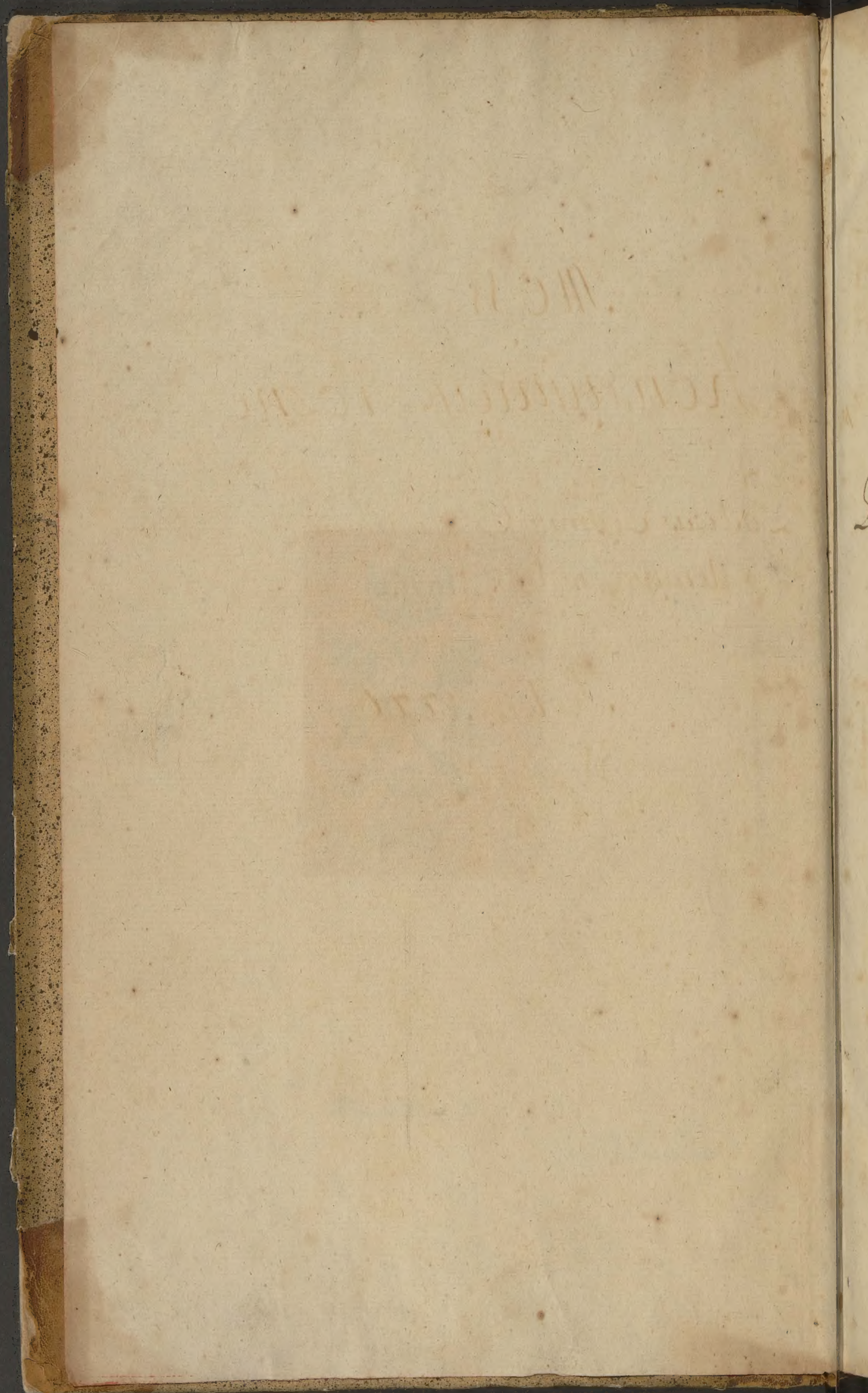
19.

41. 1. 118.

MOWY
Konstytucye różne

Podczas Seymu Ordynaryinego pod Konfe-
deracyą w Warszawie agituiącego się
In Publicum

Roku 1776.
WYDANE.

WOLFF

Historische Topographie

Topographie der Stadt Krakau

von Johann Wolfgang von Goethe

BIBLIOTHECA
VNIV. MAGELL.
CRACOVIENSIS.

8982

Z D A N I E
JASNIE OSWIECONEGO XCIA JMCI
LUBOMIRSKIEGO
MARSZAŁKA WIELKIEGO KORONNEGO

Na Seſſyi Seymowej, Dnia 6. Wrzeſnia 1776. na projekt,
pod Tytułem: *Obiaſnienie Uſtadowienia Rady Nieuſtającej.*

Gdy do Projektu *obiaſnienia Rady Nieuſtającej*, mówić mi przychodzi, zaſtaſnawiam ſię nad pryncypalnemi onego wyrazami: *Ze Rada przy Boku J. K. Mci. nie może wdawać ſię w żadnym przypadku w prawodawſtwo a ma mieć moc, obojętnościom, i wątpliwościom Praw dawać tłumaczenia.*

Ze nie ma mocy ſądzienia, a mieć może zaſuſpendowania Miniſtrow, Juryzdykcyę, y weſzelkich Obywatelów, co tylko Naywyższemu Sądowi ieſt właściwym; ſą to dwie przeciwności, jedna druga znoſząca.

Prawa powinny być iadne, czyſte, więc tłumaczenia niepotrzebują.

Mówić zaś o Prawie, że kto ma moc tłumaczyć one, ieſt wyznawać, że ſą Prawa obojętne, iakie być nie powinny, a wlać na kogo moc tłumaczenia Prawa, ieſt Mu dozwolić, mocą tłumaczenia, moc weſzyſtkie do woli przeiſtaczać Prawa.

Obojętność, lub wątpliwość Prawa, gdyby wynaleść ſię miała, byłaby *nova Emergentia, a Prawo. 1607. fol. 1606. Nova emergentia*, na Seymach rezolwować tylko każe. Na koniec złożeńie Seymu Extraordinarynego zaradzić potrafi, naglącym okolicznościom, z obojętności Praw wyniknąć mogącym.

Wſtrzymanie Rezolucyi, w podobnych przypadkach do Seymów, nie zagrozi niebeſpieczeńſtwem Rzeczypoſpolitey, a dać moc tłumaczenia Prawa, co ieſt więcej mocy, iak one ſtawować; Jeſt Przeſwietne Stany ſłać drogę do niewoli, nieładu, y zguby Obywatelów.

Wiem Ja Nayiaſniejszy KROLU, iż na Czołe tej Rady będzieſz, będzieſz ſtrożem beſpieczeńſtwa Praw Naſzych, ale Nayiaſniejszy KROLU ieſteſ pod Prawem większości głosów, z których efekta wychodzące, więcej nad Prawo, dozwalać ſobie łatwo mogą.

Bliski krok, od tłumaczenia Prawa, do ſtanowienia onego; a weſzyſtkie w ſobie ſkoncentrowane uſiłując mieć, Zwierzchności łatwo do onych ſtanowienia przyiść można.

Bogdaybym nie był wieſzczkiem, wſzakm ówiłem, przekładałem na przeſzłym Seymie Delegacyi; Jż Uſtawa Rady Nieuſtają-

A

uſtają-

ustaiącey, w Zbiorze Senatu, y Stanu Rycerskiego, kiedyżkol-
wiek, wlaną w siebie mieć może Moc Legislacyi, y Sądową.

Stały przy Jey Ustawie warunki, że nie ma Mocy Prawodawstwa, ani Sądu; nie jest teraz rzecz moja dziś mówić, czy się w Nie wdała, lub nie, mówię tylko, iż w Ustawie swey te miała warunki.

Dziś przychodzi *Obiaśnienie ustanowienia tej Rady*, by zyskać tłumaczenie Praw, ac si bez Mocy Prawodawstwa, ukarać Obywatelów, ac si bez Mocy sądenia.

Przyjdzie dalszy czas, przyjdą dalsze *Obiaśnienia*, które iasnym już opisem, Moc całą Prawodawstwa Rzeczypospolitey tej Radzie odda, a tak z Sejmującey Rzeczypospolitey w trzech Stanach, przeniesie się istność Rzeczypospolitey, w nieustaiącą Radę przy Boku J. K. Mci.

Po nieczasie na ten czas Przezacne Stany opłakiwać będziecie, czego już wstrzymać nie potraficie.

Pozyskać *Moc tłumaczenia obojętności, lub wątpliwości Prawa*, wymagać ślepe posłuszeństwa, *Rezolucyom, Rekwizycyom, Listom napominalnym, od Ministrów, Jurysdykcyow, y wszelkiey Kondycyi Obywatelów;* (Są to słowa Projektu,) jest poddać całe Królestwo w Jarżmo dependencyi Rady Nieustaiącey.

Mówić, że Rada nie ma Mocy Sądowej, a dać iey Moc *suspendere ab Officio* w Magistraturach będących, jest to, potajemnie zupełną w nią wlać Moc Sądową, więcej nawet ieszcze nad Sądową, gdy karę postanawia, a odvodu, y wyvodu nie dozwala, gdy bez żadney *exkazy* (jak są słowa Projektu) słuchać y wykonywać oney wyroki każe.

Nie trzeba Senatorów, nie trzeba *Ministrów, Marszałków, Hetmanów, Kanclerzów, Podskarbich*, znaydą się kluczek do suspendowania onych.

Ustanie bezpieczeństwo Osoby Królewskiej, sprawiedliwości, y porządku pod Bokiem J. K. Mci, gdy zasuspendują Marszałków.

Upadnie sprawiedliwość Sądów Asessorskich, Straż Praw, y Pieczęci Rzeczypospolitey mających, nie będzie komu odpowiadać od Tronu Królewskiego, gdy Kanclerze suspendowani będą.

Wojska, y Skarby Rzeczypospolitey, bez posłuszeństwa, y rządu pozostaną, przez podobny rygor na Hetmanów y Podskarbich -

A tak Rzeczpospolita Seymująca w Senatorach, y Ministrach swoich, na przyszłych Seymach, obumarłe widzieć będzie członki Stanu Rzeczypospolitey.

Kommissarze Skarbowi, Wojskowi, Asessorscy, Marszałkowscy, podobney będą podlegać prywacyi.

Nie pozna się Rzeczpospolita z Kommissarzami, Asessorami, których podług Prawa, Zgromadzone Stany obierać powinny, a którym Stany Zgromadzone powierzają część Administracyi Rządów z Prawa przepisaney.

Nie trzeba Trybunałów, Ziemstw, Grodów, y innych na Urzędach będących, zarownie y Ci podobney suspensie podlegać będą musieli.

A tak Administracya Rządów, y sprawiedliwości, na różne części od Rzeczypospolitey do sprawowania udzielona, między Seymem, a Seymem zupełnie obumarze, mocą dziś Uprojektowaney Władzy.

Nayia-

Najjaśniejszy KROLU, Prześwietne Zgromadzone Stany, Suspendować *ab Officio* Ministrów, y Innych Urzędami, y Przywilejami J. K. Mci zaszczyconych, iest to, ich albo do czasu odsądzać, albo odbierać Jm Urzędy, do czasu bez Sądu.

Odsądzać do czasu, być nie może, bo Instytutum Rady, nie daie Jey Mocy Sądowej.

Odbierać bez Sądu, równie być nie może, bo Nas ubezpieczają Przywileja stwierdzone Ręką W. K. Mci, w Konferowanych Nam Urzędach, w tych słowach: *Promittimus pro Nobis, & Successoribus Nobis, iż Nas zachować będą przy tych Urzędach ad Vitæ tempora, albo ad Maioris Dignitatis Assecutionem.*

Zabezpiecza Nam zaprzyśiężona Manutencya od W. K. Mci. Przywilejów Antecessorów Jego, od Władysława Jagiełły zacząwszy; że *Dignitates, Officia bez Sądu auferre nie można*, na koniec zabezpieczają Nam Prawa Kardynałne 1768. ustanowione, a 1775. ztwierdzone, że *Urzędy, Godności za Przywilejami Krolewskimi chodzące, pod żadnym pretextem odbierane nie będą, chyba za sprawiedliwą przyczyną, y to na Seymie wolnym.*

A czyliż takie twierdze, Przyśięgą, y Prawami wzmocnione, tak łatwo znosić można?

Nie mówię, Prześwietne Zgromadzone Stany, powodem Urzędu mego. Zaświadczam się W. K. Mcią, że mnie nie Moc Urzędu, nie chęć powiększenia władzy, nie zyski Urzędowe rzucić, mówić każą.

Zaświadczam się W. K. Mcią, że przy oddaniu Mi Łaski Wielkiej Koro: sam pierwszy w Roku 1766. dopraszałem się Zgromadzonych Stanów, y złożyłem z siebie moc władania życiem ludzkim, do ow czas, w Rękę tylko famych Marszałków, pod Bokiem W. K. Mci osadzoną.

Uczyniłem chętnie oney udział, na Asessorów od Rzpltey do tego mi oznaczonych, bo mnie Moc Urzędu nie uwodzi.

Zaświadczam się W. K. Mcią, że na przeszłym Seymie, chciano powiększyć władzę Marszałków, chciano rozszerzyć Jch czynności, aby nie tylko pod Bokiem W. K. Mci, ale we wszystkich Miastach Krolewskich, Szlacheckich, y Duchownych, mieli, swoje rządy, rozkładali *policiem*; Znałem, w tym wielkość Urzędu mego, ale uznawałem wielkość ucisku Obywatelów, nie chciałem Jey zyskać; bo mnie chęć powiększenia władzy nie uwodzi.

Miałem na przeszłym Seymie 120 tysięcy, do Urzędu mego oznaczonych, nie chciałem ich zyskiwać, w ucisku ubogiego ludu, na podatki ciągnącego; bo mnie zyski Urzędowe nie uwodzą.

Co mówię, Przekazane Stany Zgromadzone, mówię przez żywe uczucie bycia teraźniejszego Rzeczypospolitey, przez żywą boiaźń bycia przyszłego.

Mówię, bo mnie do tego zaprzyśiężona wierność J. K. Mci, y Oyczyźnie mówić każe; *Quidquid nocivi scivero avertam.*

Mówię zaś śmieie, co myślę, y czuję, bo mnie Prawo zabezpiecza, *Iż Szlachcie na Seymiku, Senator, Minister, y Posel na Seymie, mówić śmieie przy Prawie powinien.*

Z tych więc powodów, nad tym Projektem, składałam u Tronu W. K. Mci te moje reprezentacye.

Przekładam Wam, Prześwietny Senacie, & Ministerium,

którzy równy ze mną zaprzyężony macie obowiązek; *Quid-
quid nocivi scivero avertam.*

Oddaę Wajzemu rozważeniu, Przewacny Stanie Rycerki,
qua Nos fata manent. Zastanowcie się nad upadkiem Praw, nad
bliskim niebezpieczeństwem, sławy, honoru, Fortun Obywatelów!

Styszałem na dniu onegdajszym w Głosie, J. W. Jmci Pana
Marszałka Konfederacyi W. X. Litt: że ten Projekt iest oddany
do Łaski, wiem, że z przepisu Prawa, każdemu Seymującemu
podawać godzi się; Nie uwodzę się ciekawością, dopraszać się
J. W. Marszałka Konfederacyi W. X. Litt: o uwiadomienie poda-
jącego, lubo to Zgromadzoným Stanom utaionym bychy nie
powinno, ale dopraszam się o uwiadomienie, ieżeli solennitates
Prawem przepisane, in Ordine podawania, y czytania Projektów,
były dopełnione?

Wszak Prawo 1768. mowi: *Wszystkie zaś Projekta, od ko-
gokolwiek z Seymujących zanesione, mają być oddane Marszałkowi
Seymowemu, który nie będzie mógł ie odrzucić, y powinien kazać
czytać, nie w nich nie odmieniając.* Zagradażając iednak sprzeciwia-
niu się innym Prawom, y dwoiakiemu rozumieniu, ktoreby mogło się
znaleść w opisanu, powinny być wprzód przed Nim, y Delegata-
mi do Konstytucyi przeczytane, a w przypadku takowych defektów,
mają być najprzód pokazane temu, co Projekt podał, z poprawa-
mi, ktore w nich potrzebne będą. Ale ieżeli Tenże nalegać będzie,
aby koniecznie tak Jego Projekt był czytany, iak on napisał, nie bę-
dzie można pod żadnym pretextem odmówić, lecz w takowej okoli-
czności, Marszałek Seymowy, z Deputatami do Konstytucyi, uczy-
nić mogą przełożenia Stanom w tym, w czym iaką przeciwność, lub
potrzebę do objaśnienia, albo co szkodliwego w Projekcie znajdować
będą, y Stany, o tym decydować mają.

A czyliż ten Projekt, wprzód przed Marszałkiem, y Depu-
tami do Konstytucyi był czytany? A czyliż żadney obojętno-
ści w wyrazach tego Projektu nie znaleziono? A czyliż nie
przeciwności dawnym Prawom, y nie szkodliwego nie iest w nim
upatrzonym? Bynajmniej żadnego w tym podług Prawa, nie
widzę Stanom Rzeczypospolitey czynionego przełożenia.

Y toć więc dopraszać mi się każe W. K. Mci, y Stanów
Zgromadzonych, aby ten projekt, tak wielkiey wagi był do roz-
ważania na Prowincye oddany; Niech Przewacni Posłowie, mają
czas do rozważania, y zastanowienia się nad wielkością materyi,
którą ten Projekt obeymuie.

Poydziesz W. K. Mość w tym przykładem Antecessorów swo-
ich, którzy w zawiłych materyach, na Prowincjonalnych Sef-
syach one ułatwiać dozwalali.

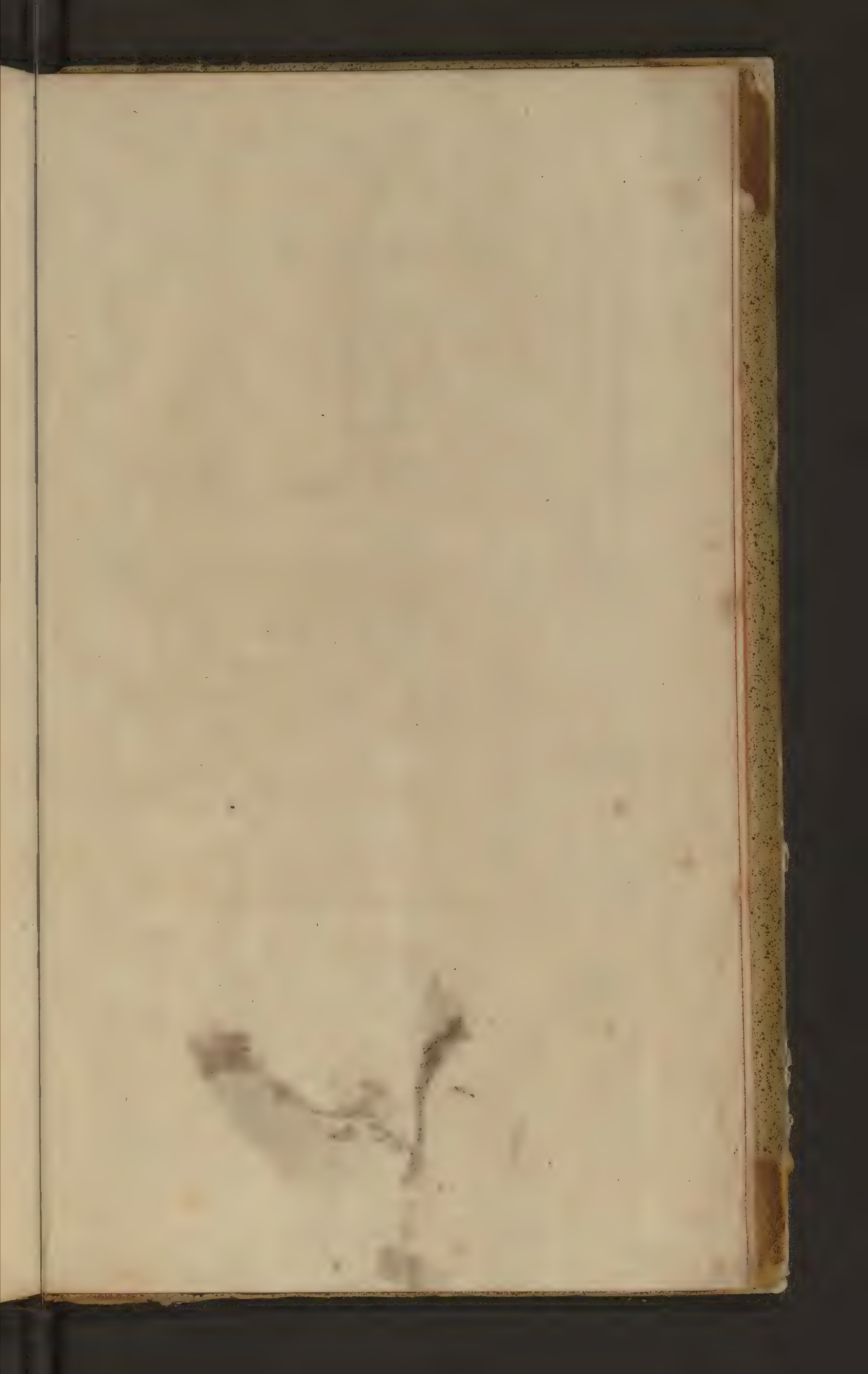
Przedłuż W. K. Mści czas do Deliberacyi; ile zdaniem tu
wielu przedemną mowiących, iest wielce potrzebną, do poki Jch
Mość Delegaci do Examinu czynów Rady Nieustaiący nie przy-
niosą Nam ónych usprawiedliwienie.

*Te Zdanie moje podług Obowiązku Prawa z podpisem Ręki
moiey, ad Acta Publica oddaę.*

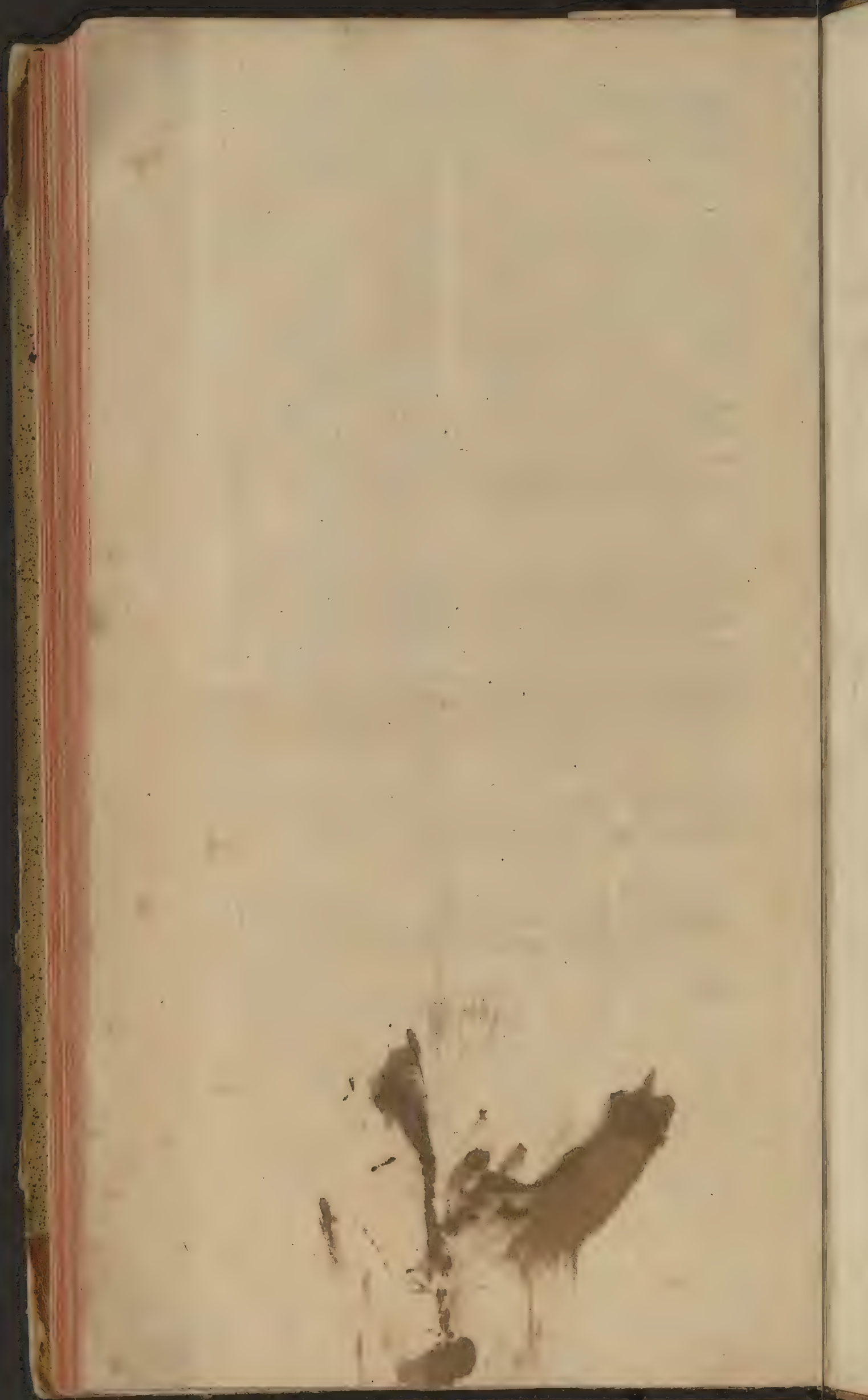
STANISŁAW LUBOMIRSKI

MARSZAŁEK WIELKI KORONNY.

REGISTR

konstytucyi y Mowów w tej
Książce Inayduigapher
Roku 1776.
B. S. Y. D. A. N. C. H.

	Folio
Akt konfederacyi Generalney oboycha Narodów	x
Mowa. M ^{ro} Mohronoskiego y W. honoru Marszałka na konfederacyi przy zagaieniu Seymu mianem . . .	2
Mowa. M ^{ro} Ogirshiego y W. X. Litt. Marszałka konfederacyi W. X. Litt.	3
Nota do Departamentu Interesów Cudzo- ziemskich, do W. Graffa de Stachelberg Posła Rosyjskiego	4
Respons na Tej. Note	5
Mowa. W. Rzewuskiego Hetmana G. Honoru . . .	6
W Lipskiego Karstela Secyng	7
Mowa Króla Jmci	8

REGISTER.

Wierze na pochwałę M ^{ro} Mokronoskiego	9.
Mowa M ^{ro} hrabiowskiego S. W. koronny	10.
M ^{ro} Oginskięgo Marszałk ^o W. Litt	11.
Bouffala Łowczego N. Litt	12.
Moc Ratyfikacyi z Dworem Ro- syjskim	13.
Mowa M ^{ro} Olizara Stelm ^o koronny	14.
Kosciatkowskięgo	15.
Gurowskięgo Marszałka N. Litt	16.
Deputacya do examinowania Rady Nieustaięcej	17.
Edanie W. Xięcia Lubomirskiego. Marszałka W ^{ro} koronny	18.
Mowa M ^{ro} Rzewuskiego. Hetmana P. koronny	19.
Edanie W. G. Prniiękiego. Hetmana W ^{ro} koronny	20.
Mowa M ^{ro} Nowowiejskiego Łowcy Wyszczę	21.

oryginał

REGISTR

	Folio
Ordynacya Ładów Sejmowych . . .	22
Mowa M. Gurovskiego kanczeli. Przem. . . .	23
..... X. Młodziejskiego Biskupa. Przem. . .	24
Moc Ratyfikacyi z Dworem Wiedeńskim . . .	25
Mowa M. Olizara S. M.	26
Moc Ratyfikacyi konwencyi Granicznej z Dworem Berlińskim	27
Powinności i Władza Departamentów w Radzie Niewstaigcey	28
Idanie M. A. Lubomirskiego Marszałka M. . .	29
Votum Jegoz.	30
Mowa M. Kosiakowskiego	31
AKt konwencyi między N. królem Angią Rzplą, a między królem Angią Pruskim ułożenia granic	32

REGISTER.

Objasnienie Ustawienia Rady Nieustającej	33
Edanie M ^{ro} Cegińskiego Hetmana W. W.	34
... .. Branickiego Hetmana W. Kowny	35
Mowa P ^{ro} Markowskiego Stolnika mieln	36
... .. W. Rzewuskiego Hetmana Polny	37
Edanie M ^{ro} Chreptowicza Polny	38
Mowa Króla Jmci	39
Deklaracya o homiszyach y Remisach z przeszłego seymu wypadłych	40
Mowa M ^{ro} Wiszowatego	41
... .. Bouffala	42
Edanie P ^{ro} Lubomirskiego Marszałk W. Kór	43
Projekt względem ocelenia przywilejów obywatelów Krasnop	44
Emmieszenie Expeny Cywilney przez Tęgi podane	45
Mowa P ^{ro} Gurońskiego Karzt Przem	46
... .. Malachowski W. Sierag	47

RECEPTR.

Stos J. X. Sanguszkia Wdy Wotyny - - - - -	18.
- - - W Markowskiego - - - - -	49.
- - - Korzeniewskiego - - - - -	50.
- - - Bukara - - - - -	51.
- - - - -	49.
- - - Bierzynskiego Karła Zytomir - - - - -	52.
- - - Zielińskiego - - - - -	53.
- - - Sierakowskiego - - - - -	54.
- - - Rzewuskiego H. P. K. 16 Olsz - - - - -	55.
- - - Jegor - - - 12 Olsz - - - - -	56.
- - - Bierzynskiego - - - - -	57.
Dochody Skarbu koronnego - - - - -	58.
Wydatki koronne - - - - -	59.
Mowa W Markowskiego - - - - -	60.
Ubezpieczenie Summ ziemskich - - - - -	61.
Podzielnickich - - - - -	62.
Oblanienie Legii cumpstuarie - - - - -	63.
Universal der Kron-Schatz-Commission in Auschung des Schrupf und Raubk Talark Kommissio R-plty Skarbu koronnego - Wskaz	64.

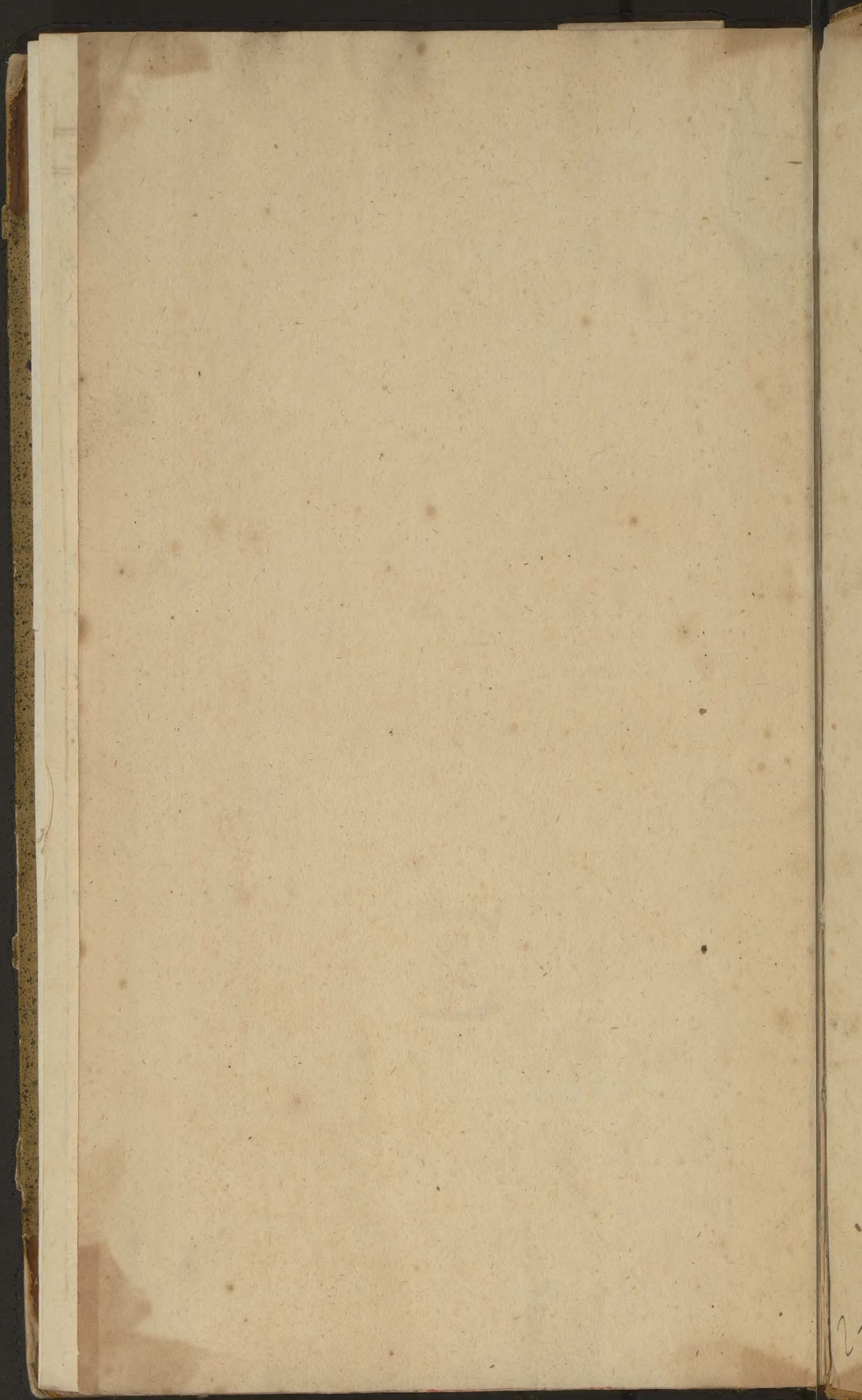

Termin zwrotu lub zgłoszenie prolongaty.

--	--

Biblioteka Jagiellońska

stdr0022117

2-166.

